

E. Surnuitkud.

1. TÜTAR NUTAB EMA.

Järvesuu.

MM $\text{♩} = 232$

Si 1-2. Maa-ma-kō-nōks, mu ku - ku maa-ma-kō-nō,
 maa-ma - kō-nōks, mu me - li - ma - rā - kōn!
 3-4. Sul-lōks tul - li no, ku - ku maa-ma-kō-nō, ma
 ma - no ma - ra - kō - nō, li - gi - ks tul - li no,
 ku - ku maa-ma - kō - nō, ma su - vi - lin - nu - kōn.

Maamakōnō_ks, mu kuku maamakōnō,
 maamakōnō_ks, mu melimar'akōn!
 Sullō_ks tulli no, kuku maamakōnō, ma' mano mar'akōnō,
 ligi_ks tulli no, kuku maamakōnō, ma' suvilinnukōn.

⁵ Mullō_ks ütle' no, kuku maamakōnō, sa' üt's sōnakōnō,
tōnō_ks ütle' no, kuku maamakōnō, sa' sōna poolōkōn!

Pantu olōt ūks, kuku maamakōnō, jo pikä pingi päälle,
käekese_{ks} sul, kuku maamakōnō, no riste rinna pääl —
selle_{ks} ütle imp, kuku maamakōnō, sa' ütte_{ks} sōnakōist,
¹⁰ tōist eks ütle imp, kuku maamakōnō, sa' sōnapoolōkōist.

Külmä_{ks} ommō sul, kuku maamakōnō, jo' lehe' küle all,
pähnä_{ks} ommō küll, kuku maamakōnō, sul -lehe' päitsen.
Selle painu imp, kuku maamakōnō, su' pardsi suukōnō,
selle_{ks} liigu imp, kuku maamakōnō, su' linnukeeleken —
15 käe_{ks} ommō sul, kuku maamakōnō, jo mulda murdunu,
sõrmōkōsō_{ks} sul, kuku maamakōnō, küll liiva liit(ünü).

No_ks sinult hot, kuku maamakōnō, ma' künnü küsumä,
vaesōkōnō_ks ma', kuku maamakōnō, no nōsō nōudmai:
mille jätit ōks, kuku maamakōnō, mu' varra vaesōsta.

²⁰ inne- jätit ōks, kuku maamakōnō, mu'-aiga armōtust?
Esekene_ks ta, kuku maamakōnō, mul kuuli väikosta,
kasvataja_ks lät's, kuku maamakōnō, mul kalmu kanasōst —
maalō jäie_ks sis, kuku maamakōnō, ma' mar'asuurukōnō,
²⁵ pōrmandullō_ks küll, kuku maamakōnō, ma' pōlvōkorukōn.
Minno_ks hoijit ōks, kuku maamakōnō, sa' hobōstō jalost,

20 Minno_ks nojut ōks, kuku maamakōnō, sa' nobosto jalost,
minno_ks kaidsit ōks, kuku maamakōnō, sa' kar'atii veerest.
No_ks sinult ma' kuku maamakōnō, jäl künnü küsumä,
neiokōnō_ks ma', kuku maamakōnō, küll nōsō nōudōmai:
mille jätit ōks, kuku maamakōnō, mu tuulōlō tougada',
30 mille jätit ōks, kuku maamakōnō, sa' vihmalō visad(a')?

Minno_ks andas no, kuku maamakōnō, küll väl'lä väiko-
kesest,
külä lää_ks ma', kuku maamakōnō, no karja kasinast —
pehme_ks saasō mul, kuku maamakōnō, küll asō pingi ala,
lämmi saasō_ks mul, kuku maamakōnō, küll asō läve all,
leivä mullō_ks sis, kuku maamakōnō, no koorō kor'atasō,
vadsa mullō_ks sis, kuku maamakōnō, no veere visatas.
Sis eks ikō no, kuku maamakōnō, küll tiigi tii päale,
sis eks ikō ma, tsirgu maamakōnō, küll järve jäle pääl.

Ooks minno taad, kuku maamakõnõ, küll vaesõkõista,
ala ilma küll, kuku maamakõnõ, ma' armotukõn! [— — —]

Laulnud Anne Vabarna, 58 a. vana, Järvesuu vallas, Tonja külas 1936. a. Üles kirjutanud H. Tampere (ERA, Pl. 26 A 1).

2. TÜTAR NUTAB EMA.

Petseri.

Musical score for 'Maa-ma-kō-nō' in G major, 2/8 time. The tempo is MM. = 260. The score consists of two staves of music with lyrics below them.

MM. = 260

2+3 2+3 2+3

Maa-ma:kō:nō, mu ku-ku maa-ma-kō-nō,

maa-ma-kō-nō, mu mee-li-ma-rá-kō!
Hal-lō om-mō, maa-ma-kō-nō, meil
hau-da pan-da', i-lo-du'
maa-ma-kō-nō, meil il-mast jo lask.

Maamakōnō, mu kuku maamakōnō,
maamakōnō, mu meelimar'akō!
Hallō ommō, maamakōnō, meil hauda panda',
ilodu', maamakōnō, meil ilmast jo lask(ō') ...

Laulnud Ivani Tat'o, 35 a. vana, Petseri vallas, Vedernika külas 1913. a. Ules kirjutanud A. O. Väisänen (EÜS X 971 (272) < ERA, Fon. 86-c).

3. MINIA NUTAB MEHEEMA.

Petseri.

Variant A.

MM $\frac{1}{8}$ = 168

mi' Maa-ma-kō-nō, mu ku-ku maa-ma-kō-nō,
maa-ma-kō-nō, mu ku-ku maa-ma-kō-nō,
mil-le jä-ti mu var-ra va-e-sõst,
in-ne ai-gu mu jä-ti ar-mō-tust?

Variant B.

Maa-ma-kõ-nõ, mu ku-ku maa-ma-kõn,

mil-le jä-ti mu var-ra va-e-sõst?

Lühem redaktsioon:

Maa-ma-kõ-nõ, mil-le jä-ti mu var-ra va-e-sõst,
maa-ma-kõ-nõ, in-ne ai-gu mu jä-ti ar-mõ-tust?

Oh mu kallis maamakõnõ,
maamakõnõ_{ks}, mu kul'la maamakõnõ,
maamakõnõ_{ks}, mu meelimar'akõnõ!
Nu küünü_{ks} ma sinolt küsümä,
nu nõsõ_{ks} ma sinolt nõudma:
5 Mille rühe_{ks} sa ärä koolda',
mille rühe_{ks} sa kalmu kaalduda'?
Võinu_{ks} viil ellä' umah kotoh,
minno võinu_{ks} sa osja opada'.
10 Nu mi' nuurt neiokõist!
Neio mõista_i' ma olla' perenaisõst,
osi saa-õi' ilm-oppamalda',
Oh iks mul hüvvä ülä imme,
oh iks kallist kasa vanõbat!
15 Mille rühe_{ks} sa är koolda',
mille rühe_{ks} sa kalmu kaalduda'?
Miä ol'l iks sul vika ellä',
kallis ol'l iks sul kotoh kasvuda'?
Maamakõnõ_{ks}, mu kul'la maamakõnõ,
20 maamakõnõ_{ks}, mu meelimar'akõnõ!
Minol umma_{ks} viil latsõ' väikese',
neiõl umma_{ks} mul kanasõ' kasina'.
Kui tulõ_{ks} nu suur suvõkõnõ,
kui tulõ_{ks} nu kinä keväjakene,
25 kui lää_{ks} ma nurmõ põimma,

kulla lää_{ks} ma kokku kandma,
sinno haara_{ks} ma vaia halusahe,
sinno tunnō_{ks} ma vaia hulusahe.

30 Kiä jääse_{ks} mul kodo, kullakōnō,
kua jääse_{ks} mul majja, mar'akōnō?
Kulla olō-ōi' kodo hoitjat,
mar'a jää-äi' mul maja vahtjat.

Maamakōnō_{ks}, mu kul'la maamakōnō,
maamakōnō_{ks}, mu meelimar'akōnō!

35 Ülä olt iks sa ime helläkene,
kasa olt iks sa maama mar'akōnō.

Mille_{ks} sa rühe' är koolda',
mille rühe_{ks} sa hauda minnä'?

40 Kotoh olōs iks vōinu' ellä', kullakōnō,
umah majah iks ellä', mar'akōnō!

Jummal tiid iks jumalakōnō,
kui nakka_{ks} mi' peräh elämä,

kalli' nakka_{ks} mi' peräh kasuma,
kas nakka_{ks} mi' viläl vinnümmä,

45 kas nakka_{ks} mi' kar'al kasuma?
Jummal tiid iks jumalakōnō!

Maamakōnō_{ks}, mu kul'la maamakōnō,
maamakōnō_{ks}, mu meelimar'akōnō!

50 Hallō sinno_{ks} meil hauda viää',
kallis sinno_{ks} um kalmu katta',
nni um meil iks hallō hanikōist,
paha um meil iks hallō pardsikōist —
eka jää-äs meil ülestajajat,
kulla jää-äs meil üleskutsjat.

55 Maamakōnō_{ks}, mu kul'la maamakōnō!
Kui olli_{ks} sa armas alalō,

kallis olli_{ks} sa katela jalala,
tuud olō-ōs meil murōht murōhta',

tuud olō-ōs mul pelgū piha pääl,
60 tuud olō-ōs mul hirmu hiussih,

et jää iks ma mari magama,
et jää iks ma hellä hingämmä,

et jääs iks mul kari kodo,
mari jääs iks ta umma majja,

65 et jääs iks ta kari kaugōst,
aost iks veitüst viibädüs.

Eka jää-äs nu ülestajajat,
kulla jää-äs iks ülestkutsjat.

Kui olli_{ks} sa armas alalō,
70 kōo iks sa kutsi' koplist,

sōna iks saadi' saina takast.

Maamakōnō_{ks}, mu kul'la maamakōnō,
maamakōnō_{ks}, mu meelimar'akōnō!

Laulik Martini Iro

Nu viska_ks sa maalō viläönn,
75 nu kaksō' maalō kar'aōnn,
sōs nakka_ks ma viläl vinnümmä,
sōs nakka_ks ma kar'al kasuma'.
Sina olli_ks küll nainō õnnõline,
kabo olli_ks sa kar'akasvataja.

Maamakõnō_ks, mul kul'la maamakõnō,
maamakõnō_ks, mul meelimar'akõnō!
Nu jää_ks ma armas armõtust,
nu jää_ks ma kabo kah'oline.
Sinno haara_ks ma vaia halusahe,
85 sinno tunnō_ks ma vaia tulusahe,

vaia tunnō_iks hummogu varha,
 pääle tunnō_ks ma õdagu ilda.
 Käuma nakka_ks ma sino kääpälle,
 sōudma nakka_ks ma sino sōmōrallō,
 90 saa kääbas, kohe kävvü',
 sinna_ks mi' püvvä pühäpäävää.
 Kui iks mi' keerä kerikohe,
 kui iks mi' astu alōvahel
 sōs käänä_ks mi' sino kääpälle,
 95 sōs sōvva_ks mi' sinno sōmōrallō.
 Maamakōnō_ks, mu kul'la maamakōnō!
 Sää'l iks ike ilma-väega,
 kado-väega mi' kahitsöllō,
 ike iks mi' üla imekeistä,
 100 kallist iks mi' kasa vanōbat.
 Maamakōnō_ks mu kul'la maamakōnō!

Laulnud Martini Ir'o, 50 a. vana, Petseri vallas, Kolovinna külas 1913. a. Viisi üles kirjutanud A. O. Väisänen (EÜS X 950 (224)). Sõnad kirja pannud samalt laulikult 1903. a. J. Hurt (H, Setu 1903, 190 (91)).

4. EMA NUTAB POEGA.

Petseri.

MM $\text{♪} = 168$

mi' [Pu- ja - kō - nōks, mu ku - ku pu - ja - kō - nō,
 pu - ja - kō - nōks, mu mee - li - ma - ra - kōn!]

Setu „lauluimä” Martini Ir'o itk, mida ta on laulnud oma I maailmasõjas kaduma läinud poega mälestades:

Pujakōnō_ks, mu kuku pujakōnō,
 pujakōnō_ks, mu meelimar'akōn(ō)!
 Mille jäti sa' ime ikmahe,
 mille jäti sa' kandja kahitsem(ma)?
 5 Kui sinno ma' hoiji väikost,
 kanasōsta ma' sinno kasvatōl(li),
 sinna_ks viil sōtta kasvata-as,
 Vinnemaalō ma' sinno vintōllō-ōs —
 sinno hoiji ma' hoolōpidäjäst,
 10 kōrrakandjast ma' sinno kasvatōl(li).

[Pujakōnō_ks, mu kuku pujakōnō,
pujakōnō_ks, mu meelimar'akōn(ō)!]
Edo jäie ma' ilma, imäkene,
kah'oline jäi, kandjakōn(ō).

15 Tuu om mul ikk edimäne,
silmä- ommō mul -vesi viirmän(e):
mullō jätä-äs sa' kääbäst, kohe kävvu',
liivakut mul jää-äs, kohe liit(ä').

[Pujakōnō_ks, mu kuku pujakōnō,
20 pujakōnō_ks, mu meelimar'akōn(ō)!]
Kui ime jo' kodo tiiääsi',
kandjakōnō_ks kodo kavatsōs(i'),
kas sa' olōt ōks viin, virvekene,
suuh olōt, mu suur latsōkōn(ō),
25 vai jäie sa' maise maa päale,
vai jäie sa', pardsi, palo pääl(e)?
Kui jäie sa' vette, virvekene,
kui jäie sa' ojja, os'akōn(ō),
kui vii ma' viirde veerääsi',
30 oja viil ma viirde oiuusi' —
sinnä' lääsi' ma', ime, ikmahe,
sinnä' lääsi' ma', kandja, kahitsem(ma).
Kui olt sa' suuh, suur poig,
kanstikuh kui olōt, kallis lats,
35 sumssiisi' ma' suurō suu viirde,
kandja[kōnō, ma'] lääsi' kanstikku —
sinnä' lääsi' ma' sinno ikmahe,
sinnä' lääsi', kandja, kahitsem(ma).

[Pujakōnō_ks, mu kuku pujakōnō,
40 pujakōnō_ks, mu meelimar'akōn(ō)!]
Seo teie' jo' kuninga' kur'astō,
esändä' jo' teie' ilotoh(e) —
vaivalō vei' vanōba latsō,
esändä' vei' latsō edimäts(e),
45 pikä veivä' nä' hoolō- är' -pidäjä,
kōva veivä' nä' kōrra- är' -kandja!

Laulnud Irina Luik („Martini Ir'o”), 59 a. vana, Petseri valas, Kolovinna külas 1922. a., viis saadud sama lauliku teisest itkust 1913. a. Üles kirjutanud A. O. Väisänen (EUS X 950 (224) < ERA, Fon. 81-b ja A. O. Väisänen, Seto lauluimä ja näide johustise laulu'. Kodotulō'. Tartu 1924, lk. 15/6).

5. EMA NUTAB POEGA.

Meremäe.

MM $\text{♪} = 216$

la[#]' Mil le, mil - le, kul' - la po - ja - kō - nō, sa

rü - hi' är koold, mil - le rü - hi' sa',

kul' - la po - ja - kō - nō, no kal - mu kal - tōl ?

Te - tä' tii - äs ma', kul' - la po - ja - kō - nō, no

hav - va - ham - mid, ku - ta' tii - äs ma',

kul' - la po - ja - kō - nō, no kal - mu - kap - tid.

Mille, mille kul'la pojakōnō, sa' rühi' är koold(a'),
 mille rühi' sa', kul'la pojakōnō, no kalmu kaltōl(la')?
 Tetä' tiiä_s ma', kul'la pojakōnō, no havvahammid,
 kuta' tiiä_s ma', kul'la pojakōnō, no kalmukaptid ...

Laulnud Miko Matro, 61 a. vana, Meremäe vallas, Tupleva külas 1913. a. Ules kirjutanud A. O. Väisänen (EÜS X 899 (105) < ERA, Fon. 70-e).

6. EMA NUTAB TÜTART.

Misso-Luhamaa.

MM $\text{♪} = 208$

mīb' Mil-le viil, tūt - ri - ke - ne, sa'

rū - hi' är' koold, mil - le viil,

tūt - ri - ke - ne, sa' kai - e' kal - mu minn?

Hal - 1ō om - mō, tūt - ri - ke - ne, mul

hal - 1ō han' - kaist, hal - 1ō om - mō,

tūt - ri - ke - ne, mul pa - ha parts - kaist.

Mille viil, türikene, sa' rühi' är' koold(a'),
mille viil, türikene, sa' kaie' kalmu minn(ä')?
Hallō ommō, türikene, mul hallō han'kaist,
hallō ommō, türikene, mul paha partskaist . . .

Laulnud Sido Taarka, 50 a. vana, Miss o (Luhamaa) vallas,
Määsi külas 1913. a. Üles kirjutanud A. O. Väisänen (EÜS X 1040
(423) < ERA, Fon. 101-f).

7. ÖDE NUTAB ÖDE.

Misso-Luhamaa.

MM $\text{D}=208$

Mil - le rü - hi', tsi - dsa - kō - nō, sa'
 rut - tu kool - da', mil - le rü - hi',
 tsi - dsa - kō - nō, sa' kal - mu kal - du - da'?
 Hal - lōks mul om - mō, tsi - dsa - kō - nō, mul
 hau - da pan - da', ku - riks om - mō,
 tsi - dsa - kō - nō, mul koo - lu - lō an - da'...

Mille rühi', tsidsakōnō, sa' ruttu koolda',
 mille rühi', tsidsakōnō, sa kalmu kalduda'?
 Hallōks mul ommō, tsidsakōnō, mul hauda panda',
 kuri_ks ommō, tsidsakōnō, mul koolulō anda'...

Laulnud Ivan Hemmo, 40 a. vana, Misso (Luhamaa) vallas,
 Leimanni külas 1913. a. Üles kirjutanud A. O. Väisänen (EÜS X 1044
 (432) < ERA, Fon. 102-d).

8. NEIUD NUTAVAD SÖPRA.

Petseri.

Ok-se, Ok-se-kō-nō, hal-1ō om-mō meil

hau - da vii - ä', Ok-se, Ok - se - kō - nō,

hal - 1ō om - mō meil hau - da vii - ä'.

Laulnud Haarka Kati, 40 a. vana. Ühes kooriga, Petseri valas, Vedernika külas 1913. aastal. Üles kirjutanud A. O. Väisänen (EUS X 962 (246) < ERA, Fon. 83-c).

9. NEIUD NUTAVAD SÖPRA.

Meremää.

MM $\text{A} = 176$

Hal-lōks om - mō, sōb - ra - kō - nō, jo

hau - da pan - da', hal - 1ō om - mō,
sōb - ra - kō - nō, jo hau - da pan - da',

Kui neiut maeti, siis saatsid teda sōbratarid („podruskid”) lauluga kodunt kalmistule. Kodunt välja viies itketi:

Tsidsakōnō, mu kuku tsidsakōnō!
 No_ks jätä', tsidsakōnō, sa' kodo jumalaga,
 no_ks jätä', tsidsakōnō, sa' maja Marijaga!
 Eka inämb, tsidsakōnō, su jala' maad maidsa_i',
 5 jala- maidsa_i', tsidsakōnō, sul -talla' tanomit.
 Uma jätä', tsidsakōnō, ka nurm jumalaga',
 kohe käve, tsidsakōnō, sa' põldu põimmahe!
 Uma jätä', tsidsakōnō, sa' nimi niidü päälle,
 uma jätä', tsidsakōnō, sa' valu vaalu päälle!
 10 Kui_ks lää, tsidsakōnō, mi' põldu põimmahe,
 ninni- lää, tsidsakōnō, mi' -niitü riibmahe,
 sis vōta, tsidsakōnō, mi' nime niidü päält,
 sis vōta, tsidsakōnō, mi' var'o vaalu päält,
 mar'a_ks nakka, tsidsakōnō, su nimme manitsōma,
 15 hellä nakka, tsidsakōnō, su nimme helütämä.

Kirikusse viies itketi:

Tsidsakōnō, mu kuku tsidsakōnō!
 No ōks, tsidsakōnō, sa' keerät kerikohe,
 no ōks, tsidsakōnō, sa' astut alōvalō,
 kerikoh, tsidsakōnō, ōks antas kiri kätte,
 20 antas sullō, tsidsakōnō, küll peiu peenü papōr,
 minga_ks minnä', tsidsakōnō, sul ette Essulō,
 minga_ks minnä', tsidsakōnō, sul mano Marijalō.
 No_ks jää, tsidsakōnō, küll uma' ikmahe,
 kallis jää, tsidsakōnō, ōks hōimu kahitsōma.
 25 Hallō om, tsidsakōnō, meil väiga hauda panda',

väiga kuri, tsidsakōnō, ol'l koolulō anda'.
Sinnu viil, tsidsakōnō, mi' hauda veenü-üs,
sinnu viil, tsidsakōnō, mi' kalmu kallutanus —
a om sul, tsidsakōnō, jo man maalōhna,
³⁰ a om sul, tsidsakōnō, jo liki liivahōngu.

Haua juurde viies itketi:

Tsidsakōnō, mu kuku tsidsakōnō!
No_ks jääse, tsidsakōnō, sul uma' ikōmahe,
kalli' jääse, tsidsakōnō, sul hōimu' kahitsōma,
imä_ks ikk, tsidsakōnō, küll ilmaväiga.
³⁵ Koolu vōt't, tsidsakōnō, täl käest käskijala,
sōrmist vōt't, tsidsakōnō, täl sōnakullōja,
jää-äs, tsidsakōnō, joht musta mōskijata,
jää-äs, tsidsakōnō, jo viituujata.

Laulnud Ol'oksa Anne, 20 a. vana, ühes kooriga, Meremäe vallas, Krantsova külas 1913. a. Viisi kirja pannud A. O. Väisänen (EÜS X 1033 (407) < ERA, Fon. 100-f). — Sōnad saadud Oksel Luigelt, s. 1882. a., Vastseliina rajoonist, Obinitsa külalõukogust, Kõõru külast (= Meremäe vallast). Ules kirjutanud O. Jõgever 1953. a. (RKM II 44, 201/4 (60)).

Е. ПОХОРОННЫЕ ПРИЧИТАНИЯ.

1. Дочь оплакивает мать. Матушка, я пришла к тебе. Вымолви хоть одно словечко! Положили тебя на длинную скамью, поэтому не говоришь ты ни слова. Почему рано оставила меня сиротой? Когда умер батюшка, осталась я махонькой, меня ты оберегала от ног лошадей и от другого скота. Почему оставила меня без присмотра? Меня отдадут пасти деревенское стадо — постель моя будет под скамьей, будут собирать для меня хлебные корочки. Тогда буду так плакать, что на дороге образуется пруд, а в следе — озеро.
2. Дочь оплакивает мать.
3. Невестка оплакивает свекровь. Матушка, зачем ты так рано умерла? Я не могу быть хозяйкой без ученья. У меня дети еще маленькие. Когда настанет лето, пойду жать в поле, не останется никого смотреть за домом. Грустно нам нести тебя в могилу. Если бы ты, матушка, еще жила, не боялась бы я, что утром вовремя нем проснусь, что скот запоздает. Теперь нет у меня никого, кто бы меня будил. Матушка, дай мне удачу в хлебах и скоте! Тебя мне будет недоставать, буду ходить к тебе на могилу, буду там горько плакать.
4. Мать оплакивает сына. (Плакальщица причитает,

поминая своего сына, погибшего в первой мировой войне:) Сынок, зачем ты оставил мать оплакивать тебя? Когда я тебя маленького оберегала, я ростила тебя не для войны, а для того, чтобы ты заботился обо мне. Теперь я осталась одна на свете. Мои первые и последние слезы о том, что не осталось маленького холма, куда я могла бы приходить. Если бы знала, что ты в воде, пошла бы плакать к воде, если ты среди пней, пошла бы туда. Плохо поступил король, что увел на муки старшего ребенка.

5. Мать оплакивает сына.
6. Мать оплакивает дочь.
7. Сестра оплакивает сестру.
8. Девушки оплакивают подругу.
9. Девушки оплакивают подругу. (Вынося покойницу из дома, подружки причитали:) Простишь ты, сестрица, с домом! Больше твои ноги не коснутся земли, подошвы — улицы. Простишь со своим полем, куда ты ходила жать рожь, имя свое оставь на лугу. Когда пойдем жать рожь и сгребать сено, возьмем там твое имя, будем его вспоминать. (Внося в церковь, причитали:) Теперь ты входишь в церковь, тебе в руки дадут листок, с которым ты предстанешь перед Иисусом и Марией. Горестно нам класть тебя в могилу. Еще бы не понесли тебя в могилу, но от тебя уже пахнет землей. (Неся к могиле:) Теперь остаются оплакивать родные, мать горько плачет. Смерть унесла ту, что была у нее на посылках, что стирала и воду носила.